

תלמוד לומר אתך – במוחזק לך. משמע, במה שהוא אתך ואתה רואה אותו נוהג כישראל, הרי הוא מוחזק לך שכן הוא. ונראה שמכאן הוציא הרמב"ם ש'גירות שראינה נוהגת בדרכי ישראל תמיד כגון שתטובל לנדתה ותפריש תרומה מעיסתה וכיוצא בזה, וכן גר שנוהג בדרכי ישראל שטובל לקריו ועושה כל המצות – הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף על פי שאין שם עדים שמעידין לפני מי שנתגיירו כו" (עפ"י שו"ת משיב דבר ח"ד פא).

ולפי זה נראה שמה שכתב הרמב"ם בהמשך שאותם גרים שהוחזקו במנהג ישראל אין משיאים אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו – מדרבנן הוא.

דף מז

אמר רב ששת: דאמרי שמענו שנתגייר בבית דין של פלוני ואין צריך עדות ברורה כי גילוי מלתא בעלמא הוא (רא"ש. ואעפ"כ ללא עדים אינו נאמן הגם דעבידא לאגלויי. ומה הוכיח הגאון נודע ביהודה (קמא נח) שסברת 'עבידא לאגלויי' אינה מועילה כנגד חזקה. ויש אומרים דוקא לענין גירות גזירת הכתוב שלא להסתמך על סברא זו וצריך עדות. ע' בשו"ת משיב דבר ח"ד פא).

וכתב הרא"ש: אפשר שכל זה אמור רק לרבי יהודה שמיקל ואומר שבחול"ל אין צריך להביא ראיה, לדבריו די בעדות שמיעה, אבל לחכמים שמא צריך עדות ברורה.

ובקרבן נתנאל פירש שלרבי יהודה, מדבר הכתוב בבא ועדיו עמו, ומעמיד הכתוב במסתבר – בחול"ל, אבל בארץ ישראל צריך ראיה ברורה. אבל לחכמים בין בארץ בין בחול"ל צריך ראיה ברורה. וצ"ע הלא מלשון הברייתא 'אין לי אלא בארץ...' משמע שעיקר הכתוב בארץ ועל זה אמרו 'בא ועדיו עמו' דהיינו עדות שמיעה. (וע"ע ים של שלמה שתמה על הרא"ש מדברי הגמרא, ואעפ"כ הביא דבריו בפסקי הדינים שלו).

זהשתא נמי דליכא טיבותא איכא לקט שכחה ופאה ומעשר עני. לכאורה משמע מכאן שמתנות עניים נוהגות בארץ בלבד. ואולם במקום אחר אמרו שיש פאה בחול"ל מדרבנן (ע' חולין קלו ותורת חיים שם), ומבואר ברמב"ם (מתנות עניים א, יד) שהוא הדין לשאר מתנות עניים. ולפי זה צריך לומר שעיקר החילוק בין הארץ לחול"ל הוא במעשר עני שלכל הדעות אינו נוהג אלא בארץ ובמקומות הסמוכים לה (עפ"י מאירי. ומבואר שנקט בדעת הרמב"ם שלקט שכחה ופאה נוהגים בחול"ל אף במקומות הרחוקים. וכ"כ בספר פאת השלחן ד סקכ"א – שהרי אלו בכלל צדקה).

ויש סוברים שאין מתנות עניים נוהגות אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל (עפ"י יראים השלם קיט ופאת השלחן שם; ב"י וש"ך יו"ד שלב בדעת הטור). ויש מי שכתב שמנהג הוא שהחמירו עליהם בבבל להיות נוהגים שם במתנות עניים (עפ"י רשב"ץ ח"ג ר בשם הגאונים), ומיושבים הדברים עם סוגיתנו.

מהו דתימא מסתבר טעמא דרבי יהודה דקמסייעי ליה קראי... על חריגות מכללי הפסק משום סבירות הטעם – ע' במצויין ביומא לו.

לדבריה עובד כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים. לדעת רש"י (בגטין ט: י: ובתוס' ב"ק פח. – דלא כהתוס' שם ורמב"ם עדות ט, ד), הגויים כשרים לעדות מן התורה מלבד בעדות גטין וקדושין שהואיל ואינם שייכים בתורת גטין וקדושין אין נאמנים להעיד בהם. ולפי זה לכאורה היה בדין שנחשוש לדבריו לפסול את בנו. ושמה גם לענין פסול יחסין אינו נאמן

מהתורה כגטין וקדושין לפי שאינו בתורת אותו דבר. או י"ל שמדרבנן פסול הוא לעדות לגמרי משום חשש שקר, ואף להחמיר אין לקבל דבריו. וצריך בירור.

‘מודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות’. כתב המאירי: ‘ויראה הטעם בקלות, מפני שעובדי האלילים אין להם בדרכי דתיהם ועבודת אליליהם מצוות יתירות, וכשישמע מצוות יתירות שלנו והקלות שבהן, יאמר בלבו: כמה דקדוקים הם מדקדקים ללא צורך, ויחזור בו’.

באור דבריו, כי הגויים עובדי ע"ז אינם ‘עבדים’ לאליליהם, שאין הע"ז משעבדת את הגוי עד שיהא קרוי ‘עבד’ שכן הגוי בן חורין לעשות כרצונו, ומלבד ציוויים ספורים אין לחיי היום-יום שלו כל קשר עם אליליו. לא כן אדם מישראל, להבדיל, שכולו ‘עבד’ מרגע קומו בבקר עד שכבו. כל פרט וכל תנועה מכוונים על פי שלחן ערוך, ואף בלבישת בגדיו ישנם כמה דינים והנהגות, וכל שכן בשאר פעולותיו. המה ה'מצוות קלות', אשר בהן מתבטאת עבודתו של האדם מישראל לבוראו, ולכך צריך להודיע לגר שבא להתגייר, כי דבר זה עלול להרתיעו כי רחוק הוא ממושגיו, וקל לו לקבל עליו מצוות חמורות מאשר מצוות קלות המשעבדות אותו בכל הליכות חייו.

[אך לכשנתבונן בדבר נמצא כי טובה גדולה ואושר גדול היא לנו, התורה הקדושה, אשר היא תורת חיים – המורה לאדם את דרכו על כל צעד ושעל, ומוציאתו מן הספק. בכל בעיותיו הוא מוצא לו הכרעה ברורה בתורה, ובלעדיה אפוף האדם ספיקות ופקפוקים] (עפ"י שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ, כ"ז תשל"ב).

‘... כן מודיעין אותו מתן שכרן, אומרים לו: הוי יודע שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים וישראל בזמן זה אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות’. פירוש, לצדיקים יש שני עולמות; עיקר שכרם הוא בעולם הבא, וגם בעולם הזה יש להם חלק אלא שאין יכולים לקבל בו רוב טובה ולא רוב פורענות (כדפרש"י), משא"כ הרשע מקבל רוב טובה בעולם הזה כדי לטורדו מן העולם הבא לגמרי (עפ"י מהרש"א).

לפירוש זה צריך באור הלשון ‘שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים, וישראל בזמן זה...’, הלא מדבר על אותם הצדיקים ומדוע הוסיף ‘ישראל’. ואמנם בפסקי הרי"ד אין תיבה זו.

ולכאורה יש לפרש על פי מה שאמרו (באבות ד, ד) אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים. זהו שאומרים לו שמ"מ אנו עתה איננו במדרגת הצדיקים המיסורים בעולם הזה.

(ע"ב) ‘קשים גרים לישראל כספחת’. עתוס' כמה פירושים. וה"ר אברהם גר פירש: לפי שהגרים בקיאים במצוות ומדקדקים בהן, קשים הם לישראל, שמתוך כך הקב"ה מזכיר עוונותיהם של ישראל כשאין עושים רצונו. [כדרך שמצינו גבי האשה הצרפתית שאמרה מה לי ולך איש האלקים, באת אלי להזכיר את עוני... – שמתוך שהיה צדיק גמור היה נראה לה שמזכיר השם עוונה] (מובא בתוס' קדושין עא. וכיו"ב פירש רבנו בחיי משפטים כד, ה).

‘ומפני זה אמרו חכמים קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת, שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו. צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאוה, וכן רוב הנסיונות – האספסוף היו בהן תחילה’ (רמב"ם איטורי ביאה יג, יח).

ע"ע בתורא"ש קדושין ע; חדושי אגדות מהר"ל; בני יששכר תמוז-אב ב, ט.

'ארבע מיתות נמסרו לבית דין...' –

בשול"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג קח) כתב להוכיח מכמה מקומות, שגר שקבל כל המצות אבל אמר לבית דין שאעפ"י שמקבל עליו המצוות כולן יודע הוא שלא יוכל לעמוד בנסיון ליהרג כשיאנסוהו בדברים שהדין הוא 'יהרג ואל יעבור' – הרי זו קבלת מצוות. [וצדד לחדש עוד שאפילו אם אמר שלא יוכל לעמוד בנסיון אונס ממון, כשר]. ובין השאר כתב לשמוע זאת מדברי הגמרא כאן:

'... שדריש הגמרא מקראי דברות, שאמרה 'באשר תמותי אמות' לארבע מיתות שנמסרו לבית דין שהוא דבר הנקל לקבל יותר מכל דבר, דכל מי שאינו עובר לפני עדים ובהתראה ובקבלת התראה, שאף רשעים גמורים לא אירע ברובם שנתחייבו מיתה בבית דין... דהא סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקרא חובלנית, והיה להו לדרוש הדברים דיהרג ואל יעבור שאמרה לרות שיש דברים שצריך ליהרג עליהם, שזה הוא דבר קשה, וכדאומרים להגר עון לקט שכחה ופאה מטעם שהוא דבר קשה לפני גר... שמטעם זה היה לן להודיע דין דיהרג ואל יעבור שהוא דבר קשה לקבל – אלא צריך לומר שהוא מטעם שאף שלא יקבל זה הגר נמי הוא קבלה לגרות, שלכן אף שיאמר שדבר כזה לא יוכל לקיים נמי יש לן לקבלו ולגירו, וממילא אין צורך לומר לו וכשיתגייר יודע הדין, אם ירגיש בעצמו שלא יוכל לעמוד בנסיון יזהר שלא יבא לידי כך, וגם במשך הזמן שיתחזק יותר בתורה ובמעשים יוכל גם לעמוד בנסיון.'

'שהיי מצוה לא משהינן. נתרפא – מטבילין אותו מיד...' ואם תאמר ולמה משהים אותו למולו בתחילה ולהמתין עד שיתרפא, יטבילוהו קודם המילה? ויש לומר כשהוא ערל אין טבילה מועלת שהרי זה כטובל ושרץ בידו שאפילו בדיעבד מעכב [וכשם שהמטביל כלי נכרים צריך בתחילה להגעילם ואח"כ טובלם. ואמנם שם אינו מעכב בדיעבד, אך כאן טומאת ערלות טומאה גמורה היא ולכך מעכב].

ודעת הרמב"ן שבדיעבד אם הטבילוהו מקודם – גירותו גירות (עפ"י רשב"א וריטב"א).

א. מתוך השוואתם ענין גירות לטבילת כלים, משמע שענין הטבילה בכלים משום הכנסתם לקדושת ישראל, וכגירות. ונראה שגר שנתגייר צריך להטביל כלי סעודתו שהרי נכנסו עתה לקדושת ישראל, מה לי בדרך קנין מנכרי מה לי באופן זה שבעליו נעשו לישראל, הלא אין הדבר תלוי במעשה קנין אלא בהיכנס הכלים לקדושת ישראל כאמור (עפ"י שו"ת שבט הלוי ח"ד צב וח"ו רמה).

ודעת הגר"ע יוסף שליט"א (מובא בסידור 'חזון עובדיה' – מתשובה בכת"י) שגר שנתגייר אין צריך להטביל כליו שמקודם שהרי הוא כזוכה מן ההפקר, וחלות הקדושה שחלה עליו חלה גם על כליו. וב'תשובות והנהגות' (ח"א תמט) כתב להטביל ללא ברכה.

ב. יש שכתבו שמשום חציצת הערלה בטבילה – אין לחוש כשאר דבר שמקפידים עליו להסירו שחוצץ – כי דוקא דבר זה חוצץ אבל הערלה שהיא חלק מהגוף, אינה חוצצת הגם שעומד להסירה (ע' בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב סו, יח).

ג. יש סוברים שגם בטבילת כלים, אם לא הגעילים מקודם מעכב, אף בדיעבד (ע' בראשונים בע"ז עה; יו"ד קכא). עוד בדברי הריטב"א ובשיטת התוס' – ע' קרן אורה וערוך לנר; שבט הלוי ח"ה קכט וח"ג רז, ד.

'ככתבם וכלשונם'

'ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו' –

'ובענין הגר (-) כיצד סדר לימודו) – פשיטא דעלינו לנהוג עמו מהקל אל הכבד ולא להכביד עליו, על דרך שאמרו רז"ל ביבמות מ"ז וביו"ד ס"ו רס"ח ס"ב אין מדקדקין עליו ואין מרבין עליו, וזה בעיקר הגירות, והוא הדין בכי האי גוונא, וגבי דידיה צריך להקדים לימוד המצוות ודברים שהם יסודי האמונה, הלכות קריאת

שמע ותפילה וכיו"ב, וטוב לקבוע אתו כל יום שיעור בקיצור שלחן ערוך מלבד שיעוריו, והכל בלשון ובהסברה קלה, להראות לו היופי והחן דקדושה של תורה הקדושה להמשיך לבו למקור החיים'.
(מתוך שבט הלוי ח"ג קמד)

ג' שנתגייר כקטן שנולד דמי' –

בחון לשון הזהב שאמרו 'גר שנתגייר' ולא אמרו 'גוי שנתגייר' – להורות כי זאת לפנינו ממעמד הר סיני שקבלנו התורה, שם נמצא נפש הגר הזה הבא אחר זמן רב מאד להתגייר, וכמו שאמרו ז"ל דנפשות הגרים עמדו במעמד הר סיני, ונמצא שמאז הימים נפש זו עמדה ונשאת במעמד הנפלא של הר סיני אלא דאשתהויי אשתהי עד הזמן הזה'.
(מדבר קדמות להרחיד"א ג.ג. וע"ע תקנת השבין דף פב)

*

ויושבים וקורין מגילת רות... יש אומרים על שם רות שנתגיירה כדכתיב אשר באת לחסות תחת כפניו, ואמרינן בפרק החולץ במסכת יבמות דקאמרה לה נעמי אסור לן לילך חוץ לתחום שבת, אמרה לה באשר תלכי אלך וכו', וישראל נתיירו בעצרת ונכנסו תחת כנפי שכינה בקבלת התורה.
ובמדרש רות אמרינן למה נאמרה רות בעצרת בזמן נתינת התורה – ללמדך שלא ניתנה תורה אלא על ידי ייסורין ועניות' (מתוך מחזור ויטרי שבועות עמ' 344).

דף מח

'מתקיף לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במצות, אבל עבד דשייך במצות הכי נמי דאפילו רבנן מודו, דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העכו"ם צריך לקבל... ושמע מינה דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל'. נחלקו הדעות בפירוש הסוגיא; לפרש"י (מז: ד"ה כופה), טבילה ראשונה כשנכנס לעבדות – לדברי הכל אינה צריכה קבלה, והנידון כאן הוא בטבילת שחרור. [ואף על פי שפשט הכתוב כל עבד איש מדבר במל לשם עבדות, משמע לו לרבי שמעון שמילת עבדות אין צריך לומר, שפשוט שהיא נעשית בעל כרחו של עבד. ואם אינו ענין לטבילה לשם עבדות תנהו ענין לטבילה לשם שחרור. עפ"י תוס' הרא"ש; קרני ראם].

והסיק רב פפא שהלוקח עבד מן העכו"ם ובא לשחררו מיד – צריך לקבל עליו עול מצוות [לחכמים] שהרי לא הורגל בעשיית מצוות עד עתה ודינו כיפת תואר, אבל הלוקח מישראל ובא לשחררו – אין צריך לקבל כיון שהורגל במצוות ואף על פי שלא קיבל ברצונו.

(וכן סייע הרמב"ן מהירושלמי ומפרקי דרבי אליעזר, שהעבדים נימולים ברצונם ושלא ברצונם. ומהרש"א הקשה על כך מסוגיתנו וכתב שאין הכרח בפרש"י כהבנה זו. וע"ע במהדו"ב).

אבל מהרי"ף משמע (וכן היא שיטת הרמב"ם ושו"ע יו"ד רסז, ג, וכן היא דעת התוס' – ערמב"ן ובהגר"א שם סק"ט. וע' גם בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סוס"י קג) שלדברי חכמים, בשעה שנמכר לעבד צריך שיקבל עליו המצוות מדעתו [ואמנם אין אומרים לו 'מה ראית שבאת... כדרך שאומרים לגר, אבל אומרים לו רצונך שתיכנס לכלל

ו. גם טבילת עבד צריך שתהא בפני שלשה וביום, שמקצת גירות היא (עפ"י רמב"ם איסורי ביאה יג,יא; רמב"ן מח.). ויש מי שאומר שטבילת עבד משוחרר אינה צריכה שלשה מפני שאין בה קבלת מצוות. ויש חולקים. ויש מצריכים בה שלשה לכתחילה ולא בדיעבד (ערמב"ן וש"ר להלן מח.).

דף מז

פז. א. מי שבא ואמר גר אני, האם צריך להביא ראיה על כך? ואיזו ראיה?
 ב. מי שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי – האם נאמן על עצמו ועל בניו?
 ג. האם נאמן אדם על בניו ועל בני בניו, לומר חללים הם או פסולים?

א. מי שבא ואמר גר אני (ונתגיירתי בבית דינו של פלוני. רי"ף ועוד) – אין מקבלים אותו ללא ראיה (וכי יגור אתך גר – במוחזק לך). ואם בא ועדין עמו, אפילו לא ראו הגיור אלא אומרים שמענו שנתגייר בבית דין של פלוני – מקבלים אותו (וכי יגור... – מכל מקום).
 לדברי רבי יהודה, רק בארץ צריך להביא ראיה (בארצכם. שמה משקר הוא משום שבה ארץ ישראל. רש"י) ולא בחוצה לארץ. וחכמים אומרים בין בארץ בין בחו"ל צריך להביא ראיה. וכן פסק רבי יוחנן הלכה.

א. כתבו ראשונים (ר"ת, רמב"ן בשם רבותינו, רשב"א עפ"י הסכמת כל המפרשים; ריא"ז): דוקא אם ידענו שהיה גוי, צריך ראיה על הגירות אבל לא ידענו – נאמן במיגו שהיה יכול לומר ישראל אני [והיה נאמן מפני שרוב הבאים לפנינו בתורת יהדות – ישראל הם. וכן דעת הרבה פוסקים. ע"ע בשו"ת הרשב"א ח"ב טו; שו"ת מהרי"ט ח"א קמט; פתחי תשובה אה"ע ג,ו]. ויש חולקים (ע' טור אה"ע ב בשם הרמ"ה ובמאירי; בית שמואל ושאר פוסקים שם וביו"ד רסח, י. ע"ע בהרחבה בקונטרס בעניני יחסין למור' הגרמ"מ פרבשטיין שליט"א אודות בירור יהדות בעולי רוסיא. וע"ע בשבט הלוי ח"ח רכא רסג).
 ב. הרא"ש צדד שמא דוקא לרבי יהודה המיקל בחו"ל אין צריך [בחו"ל. ק"ג. וצ"ע] עדות ברורה אלא עדות שמיעה כאמור, אבל לחכמים צריך עדות ברורה (וכן הובא ברא"ש בשמו. וכן נקט הב"י בדעת הרי"ף והרמב"ם שסתמו בטיב העדות. וכן נקט מהרש"ל, אם כי תמה על כך מדברי הגמרא). ויש חולקים (ע' טויו"ד רסח בשם י"א).
 וכתב ריא"ז: הבאת כתב חתום בשני עדים שנתגייר בבית דין – מועילה בין בארץ בין בחו"ל.

ב. רבי יהודה הורה במעשה שבא אחד לפניו ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי ולא היה לו עדים על כך, שנאמן הוא לפסול את עצמו ואינו נאמן לפסול את בניו, לדונם כבני נכרי.
 לדברי רבינא, רק אם יש לו בני בניו אינו נאמן לפסול (אף את בניו. תוס') כי לא נתנה תורה נאמנות לאדם אלא כלפי בניו ולא בני בניו, אבל אין לו בני בניו נאמן לפסול את בניו. ולדברי רב נחמן בר יצחק בכל אופן אינו נאמן שהרי לדבריו נכרי הוא ואינו בר עדות. והסיקו הלכה כדבריו.
 א. אם בא על אשת כהן – לא פסלה, שאין לו נאמנות אלא כלפי עצמו, להאסר בבת ישראל וכד', משום 'שויה נפשיה חתיכה דאיסורא', ולא כלפי אחרים (תוס' ורא"ש ושאר פוסקים).
 ובמאירי כתב שהבנים שילדו לו לאחר מכן פסולים. וכן נקט מהרש"ל [מפני שאין להם חזקת כשרות וגם אין מי שמכחישו, הלכך משעשה עצמו כחתיכה דאיסורא' שוב אין בא לידי התר].

ב. כתב הרי"ד שאף לאחר שיטבול לגירות והריהו ישראל ודאי – אינו נאמן לפסול בניו, משום שלענין 'כיר' צריך שיהא תחילתו וסופו בכשרות כדין עדות. ויש מי שכתב שלענין לפסול בתו לכהונה אפשר שנאמן (ע' בית ישי מו, א ד"ה ועו"ל).

ג. מבואר מדברי כמה ראשונים שגם כשבא עם אשתו ואומרים שניהם נתגיירו בינינו לבין עצמנו, אין בנם פסול [ואין אומרים כיון שאנו מחזיקים אותו כישאל, יהא נאמן מדין 'כיר' לומר שבנו הוא בן נכרית. ע' בחדושי רעק"א הטעם לכך].

ג. לרבי יהודה, כשם שאדם נאמן לומר על בנו שהוא בכורו (כי את הבכר בן השנואה יכיר – יכירו לאחרים), כך נאמן לומר בני זה בן גרושה הוא או בן חלוצה. ותכמים אומרים: אינו נאמן לפסול. ואף לרבי יהודה אינו נאמן אלא בבנו קטן. ופרש רבי יוחנן: לא קטן ממש אלא כל שאין לו בנים, אבל יש לו בנים אינו נאמן (אף לא לגבי בניו, כי אין סברא שבנו יהא פסול ובניו בנו כשרים. תוס' וש"ר; הו"מ רעט, ב).

א. כמו כן לרבי יהודה אין נאמן לפסול את בנו אם על ידי כן פוסל את אמו (רמב"ן).

ב. בעל השאלות פסק על פי סוגיתנו כרבי יהודה. וכן פסק הרמב"ם (איסורי ביאה טו, טז), וכן הסכימו התוס' ועוד (ערי"ף ורי"ד; רמב"ן ב"ב קכו ורשב"א קכה. וכן נפסק בשו"ע אה"ע ד, כט). ויש אומרים שאין הלכה כרבי יהודה אלא כשפוסל אחרים על ידי הכרת בכור אבל לא בלא הכרת בכור (עפ"י בה"ג מילה כה, א; עריות נז, ב. ולר"ת אף ר' יהודה לא אמר אלא בכגון זה שאומר על אחד מבניו בכור הוא וממילא הגדול ממור).

ע"ע פירוט הענין בהרחבה – בב"ב קכו.

פח. א. גר שבא להתגייר בזמן הזה – כיצד מקבלים אותו?

ב. מהם שאר דיני טבילת הגר המוזכרים בסוגיא?

ג. מהם ציצין המעכבים את המילה? מה דין הציצין במילת גר?

א. גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דוויים דחופים סחופים ומטורפין, ויסורין באים עליהם? אם אומר יודע אני ואיני כדאי (-) איני ראוי להשתתף בצרתם, מי יתן ואזכה לכך) – מקבלים אותו מיד. ומודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות [שאם פורש – יפרוש, שקשים גרים לישאל כספחת], ומודיעים אותו עוון לקט שכחה ופאה ומעשר עני [הואיל והם מקפידים על הממון כל כך, אומרים לו מצוות אלו שמא יחזור בו מלהתגייר. כן נקט רש"י לעיקר] ומודיעים אותו ענשן של מצוות וכו', וכן מודיעים אותו מתן שכרן לעתיד לבוא וכו'. ואין מרבים עליו (דברים לאיים עליו כדי שיפרוש) ואין מדקדקים עליו (ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה – ותחדל לדבר אליה). קיבל – מלים אותו מיד, שאין משהים את המצוה. נתפא ממילתו – מטבילים אותו מיד.

א. 'מיד' – פירשו אחרונים: באותו היום (עפ"י שבות יעקב ח"א לד; צמח צדק קכ). ומשום 'זריזין מקדימים למצוות' יש להודרו אף באותו היום כמה שאפשר (ע' שבות יעקב שם).

ב. לשון הרמב"ם (איסור"ב יג, יד, א): 'כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת.... אם לא נמצא להם עילה, מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרוש... ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו"ם, ומאריכין בדבר הזה. ומודיעין

אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ואין מאריכין בדבר זה... ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו – שמא יגרסו לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה, שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורכים, וכן הוא אומר בתבלי אדם אמשכם ואח"כ בעבדות אהבה. וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות כך מודיעין אותו שכרן של מצות. ומודיעין אותו שבעשיית מצות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודע... כל העכו"ם כלין והן (- ישראל) עומדין. ומאריכין בדבר הזה כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל – הולך לדרכו. ואם קיבל – אין משהין אותו אלא מלין אותו מיד...!

טבל ועלה – הרי הוא כישראל לכל דבריו [שאף אם חזר בו וקידש בת ישראל – ישראל מומר הוא נקרא וקידושו קידושין].

כתבו הריטב"א והנמוקי-יוסף (ומובא בבית יוסף יו"ד רסו) שאם לא הודיעוהו מצוות קלות וחמורות – אין מעכב הגירות (וע' חרשי הגהות על הטור שם). ואמנם אין מדובר שלא קבל עליו המצוות אלא קבל כל מה שישראל חייבים רק שאינו יודע דיני ישראל. ואפילו לא הודיעוהו כלום, אף לא מעיקרי אמונה – גירותו גירות. וכן משמע ברמב"ם ובשלחן ערוך (שם יב. עפ"י אגרות משה יו"ד ח"א קנט וח"ב קכד וח"ג צ קו, ע"ש. וכבר כתב כן בשו"ת חמדת שלמה (יו"ד כט-ל). וכתב שכיון שטבל להיות גר ולהכנס לדת ישראל הרי זו ממילא קבלת מצוות. ועריטב"א ושיטמ"ק כתובות יא. וב"ח רסח בדעת הרמב"ם – שנראה שאף בלא הודעת המצוות וקבלתן הרי זה גר. וע' בספר צדקת הצדיק המלא נד). ואם לא קיבל כל המצוות כולן – יש מי שכתב שאינו מעכב בדיעבד (משיב דבר ח"ה מו [וכן נסתפקו בשו"ת בית יצחק ובדבר אברהם]). ונסתפק לומר בזמן הזה לפמש"כ התוס' שאנו מגיירים משום 'שליחותיהו', שמא באופן זה שאין מקבלים לכתחילה, אין כאן שליחות הראשונים ואינה גירות). וכמה פוסקים כתבו שאף בדיעבד אינו גר (ע' באגרות משה יו"ד ח"א קס וח"ב קכד וח"ג קז קח ואה"ע ח"א כז. ואולם במקום אחר (יו"ד ח"ג קו, א) צידד שמועיל בדיעבד. וכן נסתפק בדבר בשו"ת בית יצחק. ואולם באחיעזר (ח"ג כו) כתב מסברא שקבלת כל המצוות מעכבת אלא שדן שמא כשאינו מקבל עליו דקדוק מדברי סופרים הרי גר מדאוריתא. ועוד כתב שזה דוקא כשמתנה שלא לקבל, אבל מי שמקבל כל המצוות אלא שבדעתו לעבור לתיאבון, אין זה חסרון בקבלת מצוות אא"כ ברור שיעבור אח"כ על איסורי תורה באופן שאומדנא מוכחת שקבלתו עתה אינה כלום).

ב. הכשר המקוה בטבילת הגר – כבטבילת הנדה. וכל דבר החוצץ בטבילה חוצץ בגר. בשעת הטבילה, שלשה תלמידי חכמים עומדים על גביו ומודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות (שבשעת הטבילה הוא נכנס לכלל הגירות, לכן בשעת טבילת מצוה צריך לקבל עליו עול מצוות. רש"י).

אשה – נשים מושיבות אותה במים עד צוארה, ושלשה (ראשונים) תלמידי-החכמים עומדים לה מבחוץ ומודיעים אותה מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות (ואח"כ טובלת בפניהם ומחזירים פניהם ויוצאים כדי שלא יראוה כשתעלה מן המים. רמב"ם איסור"ב ו, יד).

ג. הציצין, הם חתיכות בשר שנשתיירו מן המילה שלא נפרעה כהלכה. ואם מכסים את רוב העטרה – רוב גובהה (רב) – מעכבים את המילה ואינו טובל עד שימולו אותו בשנית. וכן לענין אכילת תרומה, הריהו כערל כל עוד לא הוסרו אותם ציצין.

משמע שבציצין שאין מעכבים את המילה, אין צריך למולו שנית. אפשר שהוא הדין בכל מילה, וכבר נחלקו בדבר הרמב"ם והטור, או שמא דוקא בגר משום שיש להטבילו אחר המילה מיד ואין משהים המצוה (עפ"י בית הלוי ח"ב מו; משיב דבר ח"ב נב). או משום שטעם ההחזרה על ציצין שאין מעכבים הוא משום נוי והידור מצוה, ובגר המילה אינה מצוה אלא הכשר מצוה, כדי לעשותו ישראל. ולפי טעם זה [וכן לפי הטעם הקודם] אפשר שלאחר שטבל ונתגייר, מצוה לחזור ולהסיר ציצין המעכבים, ויש להאריך (עפ"י דבר אברהם ח"ב כה, ג). ובבית הלוי (שם) נקט שאף לאחר מכן אין צריך לחזור, כי לא חייבו לחזור על ציצין המעכבים אלא בו ביום, ובגר שצריך להמתין בטבילה עד שיתרפא הרי ודאי אינו באותו יום).

דפים מז – מח

פ.ט. א. האם העבד צריך לקבל על עצמו עול מצוות כגר?

ב. האם ישנה אפשרות שאשת יפת תואר במלחמה תהא מותרת מיד?

א. העבד כשמשחרר צריך לטבול כגר (קודם שחרורו להיות ישראל גמור. וטבילה זו נוספת על הטבילה הראשונה כשנכנס לעבדות. עפ"י ראשונים). ודנו בגמרא האם טבילת העבד צריכה קבלת עול מצוות אם לא אלא כופה את העבד לטבול והריהו ישראל; –

רב ששת רצה לתלות שאלה זו במחלוקת תנאים, ורב פפא הסיק על פי הברייתא שאפילו לחכמים אין צריך קבלה. אמנם הלוקח עבד מן העכו"ם (ובא להוציאו מיד. רא"ש ועוד), לדברי רבי שמעון בר"א אין צריך לקבל, ולחכמים צריך לקבל שהרי לא הורגל במצוות ודינו כיפת תואר.

א. הוא הדין ללוקח עבד מישראל באופן שלא קבלו עליו עול מצוות אצל רבו ראשון (מאירי).

ב. לפרש"י, טבילה ראשונה כשנכנס העבד לעבדות, אינה צריכה קבלת מצוות מדעתו [ואעפ"י כ' אין להטבילו ולמולו בעל כרחו כשאינו רוצה לקבל עליו המצוות אלא מגלגל עמו כדלהלן]. תקנת חכמים היא כדי שלא יבוא להכשיל את רבו באיסור והתר מאחר ואינו רוצה לקבל עליו עול מצוות. ועוד, אין טוב לחייבו במצוות מאחר שאינו רוצה לשמרו. עתוס' ורא"ש וריטב"א].
וכן נקט הריטב"א. וכן נקט מהרש"ל לעיקר.

ואולם דעת הרי"ף רבנו חננאל (כהבנת הראשונים, דלא כרש"ל), וכ"כ הרמב"ם והרי"ד והרי"א"ז, וכן פסק בשלחן ערוך, שהעבד הנלקח מן העכו"ם צריך קבלת מצוות כשטובל לשם עבדות, כחכמים. ומפני כן כשמשחררו אין צריך קבלה [לפי מה שהסיק רב פפא] אלא כופים אותו וטובל (עפ"י רמב"ן ושר"ר).

ב. שנו חכמים, זה שהצריך הכתוב שהיית ירח ימים באשת יפת תואר (וכל אותם הדברים האמורים בפרשה.

ראשונים) – דוקא כשלא קבלה עליה עול מצוות, אבל קבלה עליה – מטבילה ומותר בה מיד.

לדברי רבי שמעון בן אלעזר יש אפשרות להטבילה לשם שפחות בעל כרחה, וחזור ומטבילה לשם שחרור ומשחררה ומותר בה מיד [אבל לחכמים אין אפשרות לעשות כן בכפיה, כי הם סוברים שצריכה לקבל עליה עול מצוות בשעת טבילת השחרור].

א. לפירוש ריב"ן (בתד"ה רבי אליעזר), לרבי עקיבא בכל אופן אינה מותרת לו עד שתכפור בעבודת כוכבים.

ב. עשה לה ככל האמור בפרשה כדי שתקבל עליה הדת וישאנה או תתגנה עליו – ולא רצתה להתגייר, מיטפל עמה כל שנים עשר חדש ומקבלת עליה שבע מצוות, ומשלחה ואינו נושאה אחר שלא רצתה להתגייר (מאירי).